

H I J K E N

TJERK VERMANING 1967

DE WALVIS OP HET DROGE

DE WALVIS OP HET DROGE

HIJKEN UITGESTALD IN NUIS

HIJKEN WERD DOOR VERMANING IN
1967 ONTDEKT EN GEBORGEN.
HET VERDWEEN TOT 2017 ACHTER SLOT
EN GRENDEL.
DE GROEP BESTAAT UIT MEER DAN
400 ARTEFACTEN, WAARONDER EEN
AANTAL ZEER FRAAIE VUISTBIJLEN

**DEZE ENORME COLLECTIE
WAS IN 2017 KORTE TIJD
UITGESTALD
IN HET ARCHEOLOGISCH
DEPOT VAN NUIS**

**ER ONTBREEKT 1 VUISTBIJL
DE MOOISTE**

DE BIFACIAAL BEWERKTE STUKKEN WAREN APART GELEGD

**WETENSCHAP-
PELIJKE
EXPERTISE**

1969, 1973 EN 1974

Hogersmilde werd door prof. Warterbolk en prof. Van der Waals **opgegraven tussen 27 september en 16 oktober 1965**. Op concentratie A werden 65 artefacten geborgen, waarvan **24 in situ**. Op concentratie B was het aantal 51, waarvan **18 in situ**. De cultuur van deze vondstgroep (Smildien genoemd) was onbekend bij de Nederlandse archeologen. Dus gingen men expertise inwinnen in het buitenland. Waterbolk heeft het later over 13 buitenlandse wetenschappers die hij en Van der Waals bezochten, waaronder **de grootse kenner van de cultuurperiode; de Franse professor François Bordes uit Bordeaux**.

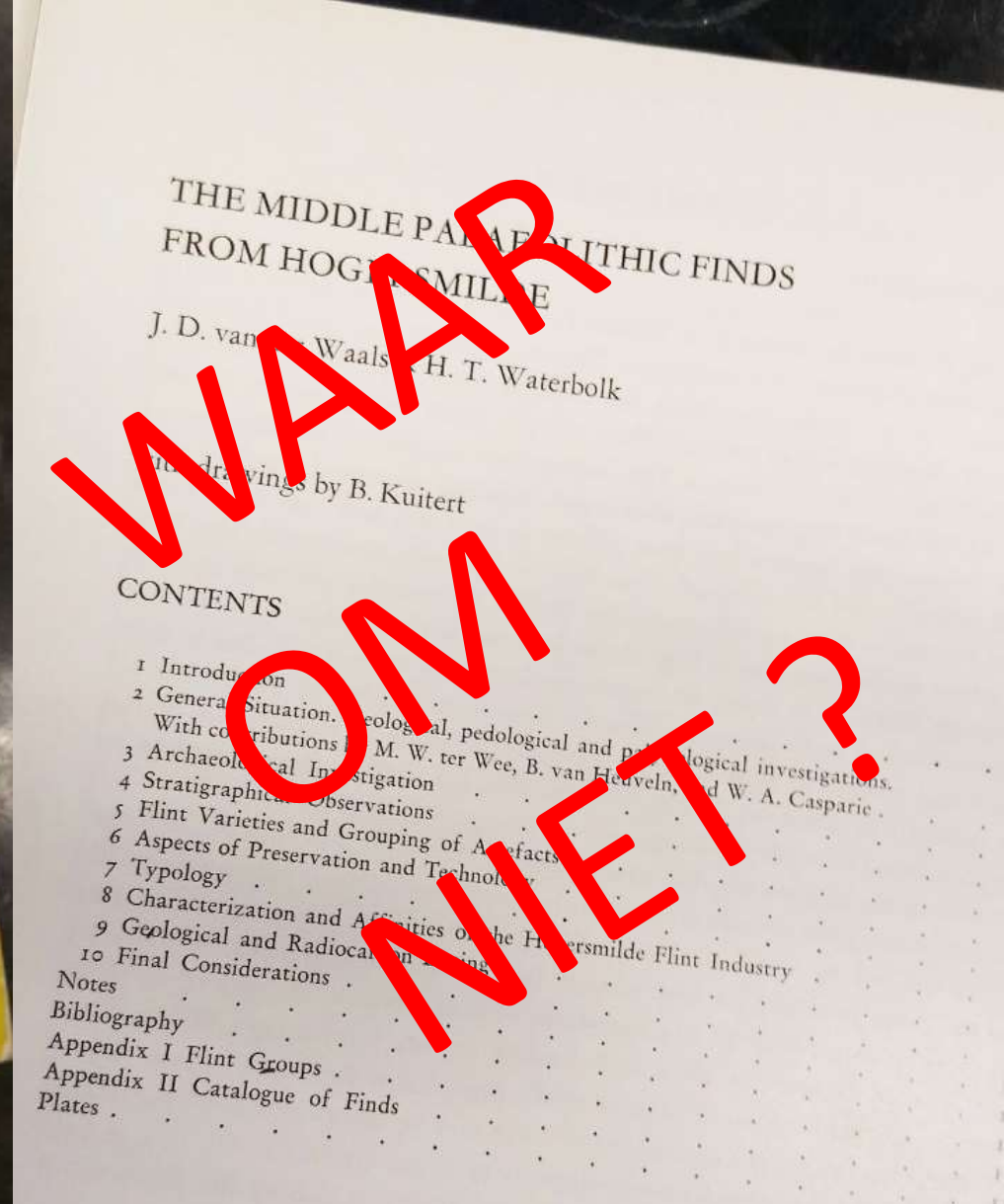
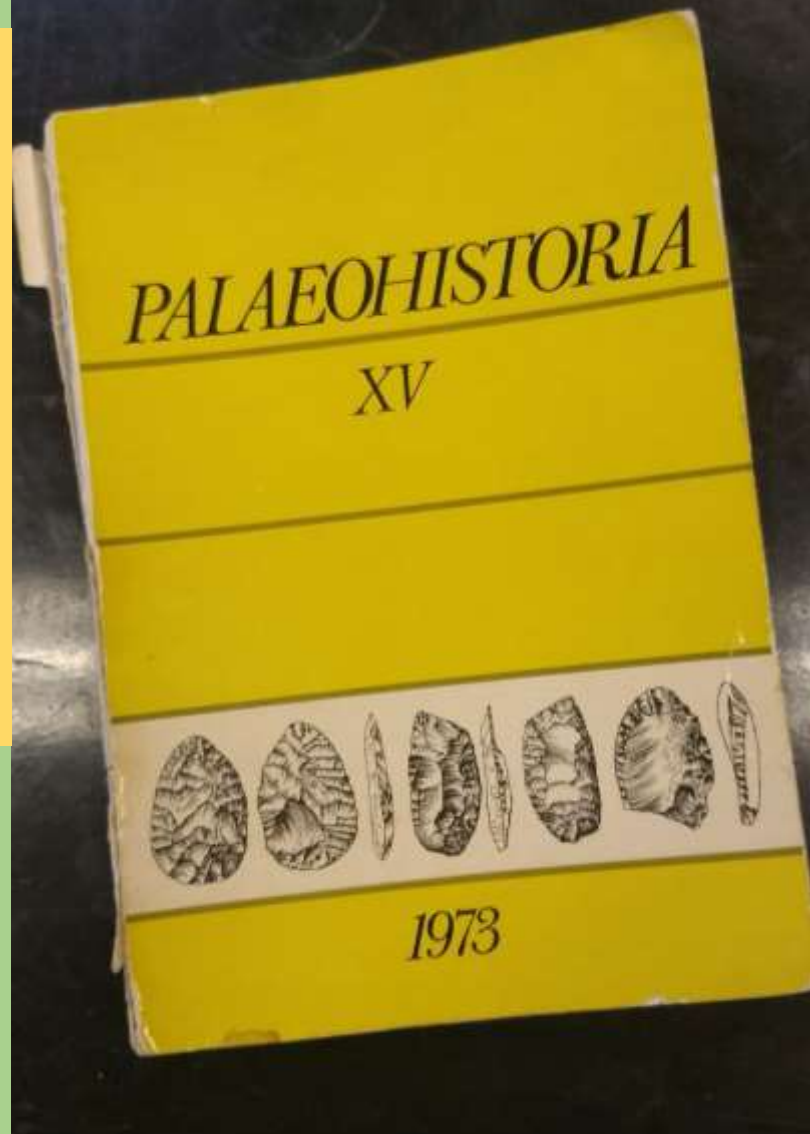
Waterbolk memoreert dit bezoek later in zijn **persoonlijke terugblik uit 1979**. Hij schrijft over dat bezoek: “Om onze voorlopige opvattingen op typologisch en chronologisch gebied te toetsen, brachten wij in augustus 1969 een bezoek aan professor François Bordes te Bordeaux, met wie zeer vruchtbaar over beide aspecten werd gediscussieerd. Met de type-indeling zoals later gepubliceerd in Palaeohistoria XV uit 1973, was Bordes het geheel eens”.

Een doordenkertje

IN DE DRENTSE VOLKSALMANAK VAN 2018 VERZWIJGT PROFESSOR H.T. WATERBOLK DIT BEZOEK! MAAR OOK ZIJN EIGEN OPGRAVING VAN 1965 EN DE PUBLICATIE ERVAN IN PALAEOHISTORIA VAN 1973. Over de tentoonstelling ‘De zaak Vermaning’ in het Drents Museum in 2018.

In PALAEOHISTORIA XV uit 1973 was de verhandeling over Hogersmilde de belangrijkste bijdrage. Binnen dit artikel wordt ook Hijken besproken en er worden enkele foto's van vuistbijlen van die vondstgroep getoond.

Auteurs:
prof. dr. J.D. van der Waals
en prof. dr. H.T. Waterbolk

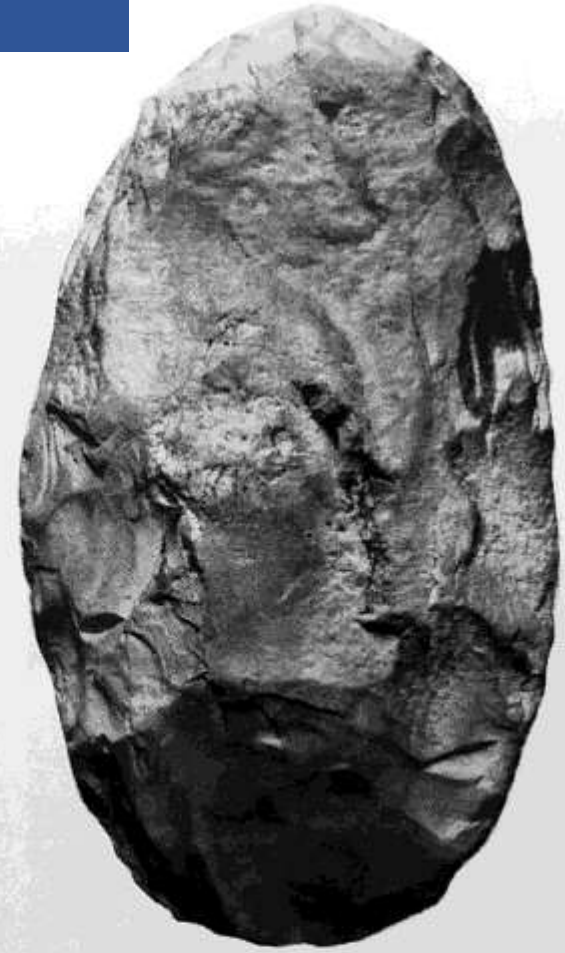

PALAEOHISTORIA XV LAG IN 2018 NIET OP DE GROTE OVERZICHTTEXPOSITIE OVER VERMANING IN HET DRENTS MUSEUM. WAAROM NIET?

WAAROM NIET?

EERSTE VERMELDING VAN HIJKEN

HIJKEN IN PALAEOHISTORIA XV UIT 1973. TWEE TRIANGULAIRS EN EEN LIMANDE
BLIJKBAAR VOND MEN DIT DE TOPSTUKKEN

The Middle Palaeolithic finds from Hogersmilde

**DEZE PLATTE DRIEHOEKIGE VUISTBIJL ONTBREEKT
HIJ WAS DE MOOISTE UIT DE COLLECTIE (WIE HEEFT HEM?)**

Fig. 18 Hijken. Two flat triangular handaxes (left and middle); *limande* (right). Photo C.F.D., Groningen. Scale ca. 2/3.

**Professor Gerhard Bosinski: cultuur is de Lebenstedt-groep.
Waterbolk en Van der Waals delen deze mening.**

De Lebenstedt-groep is de enige midden paleolithische cultuur binnen het gebied van het Noordwest-Duitse Laagland, en direct naastliggend is Hoogersmilde en Hijken de westelijke exponent ervan.....Dit gecombineerd met het feit dat Bosinski meerdere vuistbijlen van Hoogersmilde als karakteristiek beschouwt voor zijn Lebenstedt-groep, lijkt het er sterk op dat er een relatie bestaat tussen de twee....Indien de grote zware bijlen van Hoogersmilde of Hijken 'los' gevonden zouden zijn, dan hadden we ze zondermeer tot de Lebenstedt-groep gerekend.

Palaeohistoria XV - 1973

Waterbolk en Van der Waals herkenden ook nog een andere overeenkomst.

De afgeronde randen van de vuistbijlen, die zo typisch zijn voor Hoogersmilde, zien we ook wel bij andere bijlen van de Noord-Europese laagvlakte, bij vuistbijlen van het MTA-complex en op Micoquienbijlen uit het vroege MTA, en dan speciaal uit het gebied van het 'Parijse bekken'. Het kan beschouwd worden als een karakteristiek element van een groep als geheel. En de vondstgroep 'Allonne', waar dit fenomeen ook op aanwezig is, wordt gerekend tot het Late Acheul.

Palaeohistoria XV – 1973 – blz 85

**JOINT VAN
LANCÉOLÉ
LANGWERPIGE
VUISTBIJL**

**AANPASSEND:
22 AFSLAGEN
EN KLEINE
BIFACE**

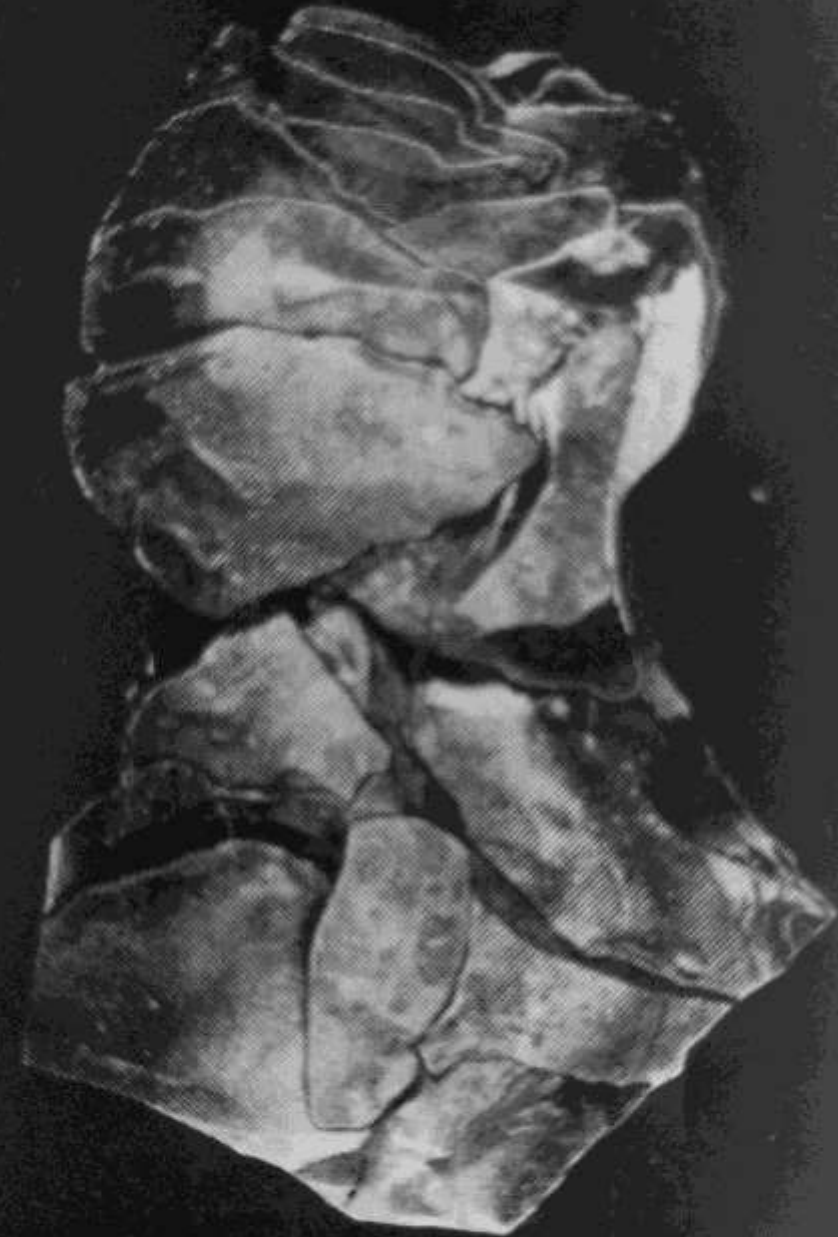
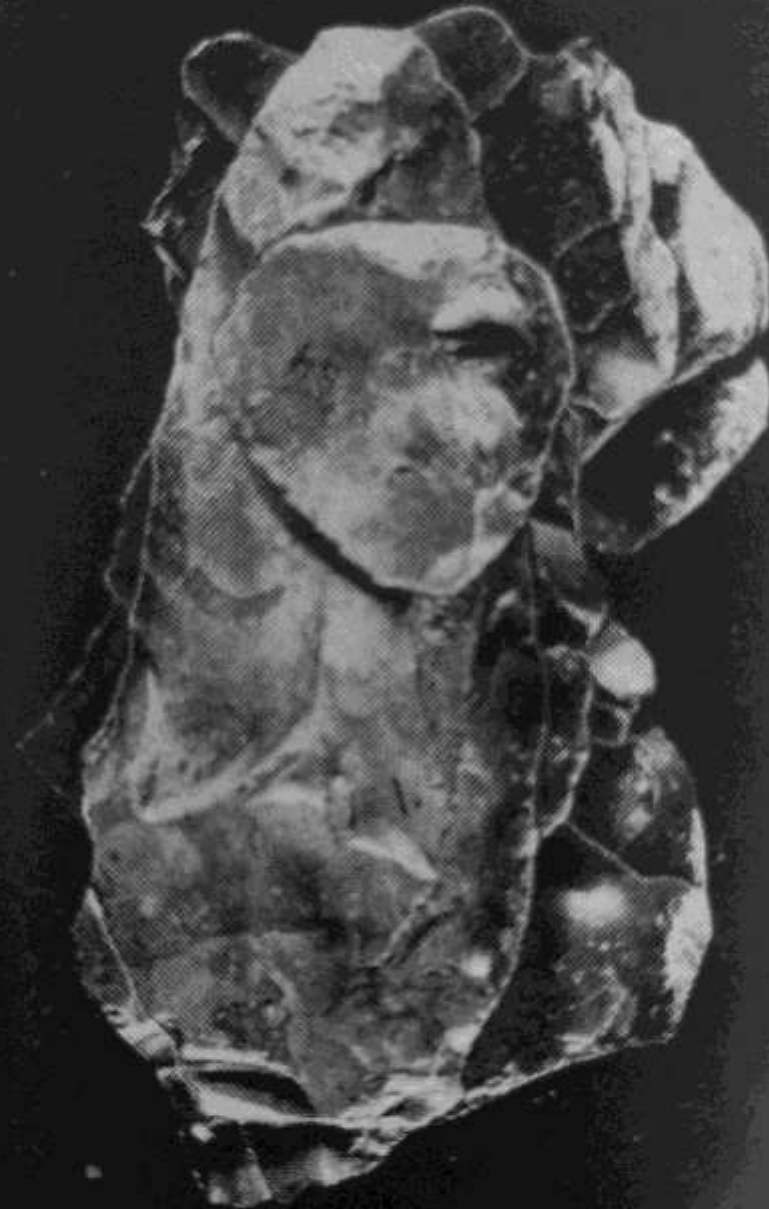

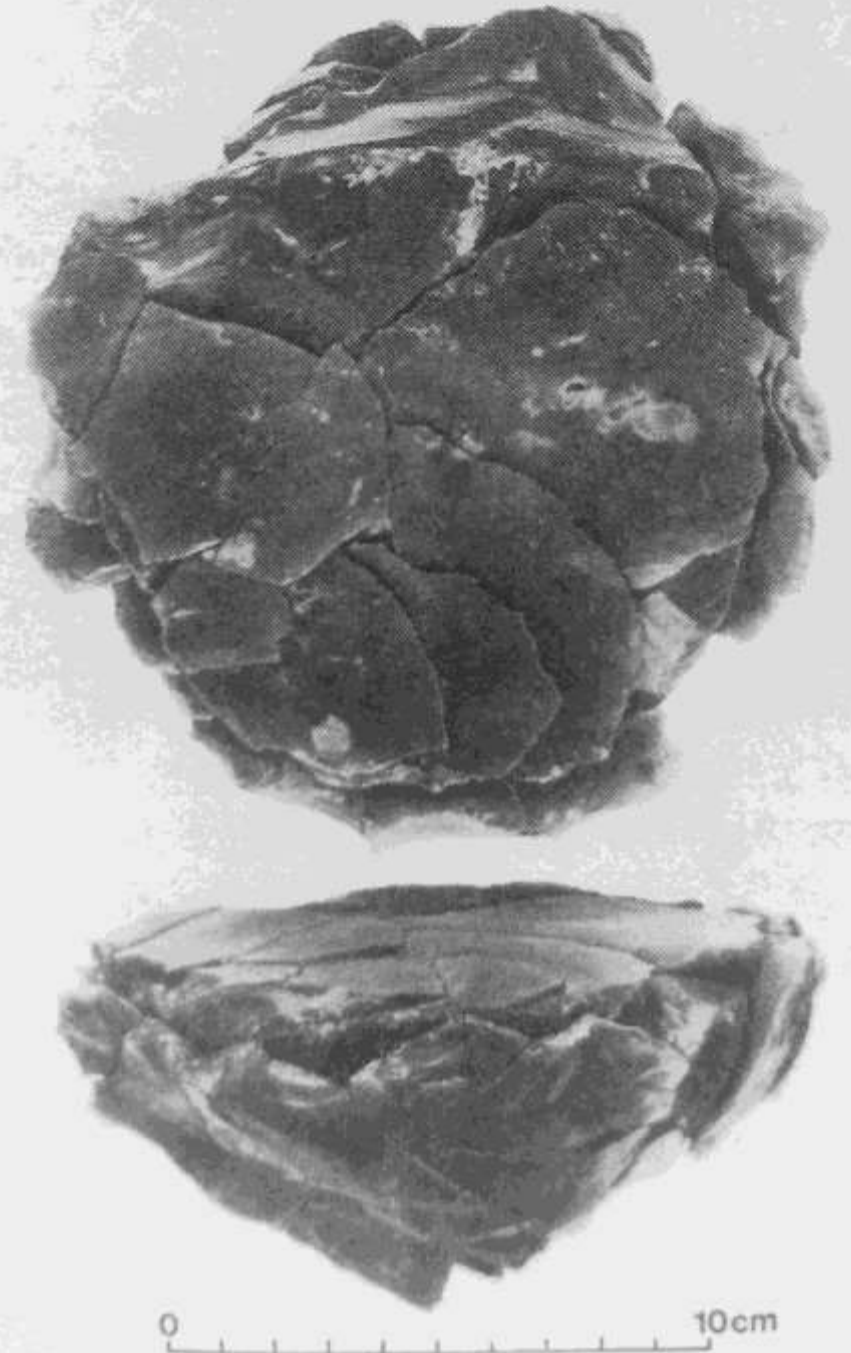
Foto: Natuur en Techniek 1974. Uit ARTIKEL:
Midden-Paleolithisch vondsten (2), door D. Stapert en H.T. Waterbolk

GROTE LEVALLOISKERN MET AANPASSENDE AFSLAGEN KERN LAG IN 2017 IN DE APAN- EXPO IN BURGUM

HIJKEN IN
BURGUM 2017

Foto rechts: Natuur en Techniek 1974. Uit ARTIKEL:
Midden-Paleolithisch vondsten (2), door D. Stapert en H.T. Waterbolk

Dick Stapert en H.T. Waterbolk in Natuur en techniek 1974

DE WERKTUIGEN ZIJN
GEMAAKT VAN
VUURSTEENKNOLLEN ZOALS
VAN NATURE VOORKOMEN IN
DE KEILEEM.

**OP DE TAFELS
MEER DAN
400
ARTEFACTEN**

Dick Stapert en H.T. Waterbolk in Natuur en techniek 1974

**DE WERKTUIGEN WERDEN
TER PLAATSE GEMAAKT.**

GROTERE STUKKEN

ER ZIJN 30 VUURSTEENGROEPEN
AANWEZIG.

EEN TIENTAL HIERVAN BEVAT o.a.
EEN VUISTBIJL.

**MEERDERE
STEENSOORTEN
MET EEN
VOORKEUR
VOOR
VUURSTEEN**

IN SOMMIGE GROEPEN
KOMEN EEN AANTAL
BIJBEHORENDE AFSLAGEN
VOOR, VOOR DE PRODUCTIE
VAN EEN GROOT WERKTUIG,
ZOALS EEN VUISTBIJL DIE ZELF
NIET MEER AANWEZIG IS.

MIDDELGROTE STUKKEN

Dick Stapert en H.T. Waterbolk in Natuur en techniek 1974

**KLEINE RONDE KERNEN VAN
HET MOUSTÉRIENTYPE
KOMEN VOOR.**

**KLEUR IS
OVEWEGEND
HOMOGEEN
GRIJS/BLAUWIG
NAAR ZWART**

Dick Stapert en H.T. Waterbolk in Natuur en techniek 1974

**ACHT VAN DE VUISTBIJLEN DIE
IN GROEPEN VOORKOMEN
BEZITTEN PASSENDE AFSLAGEN.**

**KLEINERE
STUKKEN
ZOALS
AFSLAGEN**

Dick Stapert en H.T. Waterbolk in Natuur en techniek 1974

DE VUISTBIJLEN ZONDER
AANPASSENDE STUKKEN ZIJN
STERKER AFGEROND, DUS
MEER OF LANGER GEBRUIKT.

DIE ZIJN ELDERS VERVAARDIGD EN GEBRUIKT EN LATER MEEGENOMEN NAAR HIJKEN (KG)

ARTEFACTEN ZIJN 'VERS'

DE WERKTUIGEN ZIJN AANGETAST
DOOR KRYOTURBATIOE.

DE UITSTEKENDE DELEN ZOALS
RIBBEN EN ZIJKANTEN ZIJN
ENIGSZINS AFGESLEPEN.

HIERDOOR ONTSTONDEN
KRASSEN EN PSEUDO-RETOUCHES.

**KLEURSCALA
VAN DE
ARTEFACTEN
IS BODEM
GERELATEERD**

VAN DE 400 STUKKEN VAN
HIJKEN WAREN VELE JOINTS
TE MAKEN.

ER BLEVEN 70 LOSSE STUKKEN
OVER DIE NERGENS AAN TE
PASSEN WAREN.

**ARTEFACTEN
KOMEN UIT HET
GRIJS/BLAUWIGE
KEIZAND**

Dick Stapert en H.T. Waterbolk in Natuur en techniek 1974

**HIJKEN WAS
EEN JACHTKAMPEMENT
WAAR OOK WERKTUIGEN
WERDEN GEMAAKT.**

**ALLES KLOPT
HET GAAT OM
EEN IN SITU**

Dick Stapert en H.T. Waterbolk in Natuur en techniek 1974

SOMMIGE BUITENLANDSE
DESKUNDIGEN REKENDEN
HIJKEN TOT HET
MOUSTÉRIEN, ANDEREN TOT
HET ACHEULÉEN.

MTA DUS.

WATERBOLK BEZOCHT 13 BUITENLANDSE DESKUNDIGEN
VOOR EXPERTISE OVER HOOGERSMILDE EN HIJKEN. (KG)

GROOT AFSLAGWERKTUIG

**ALLES IN PAPIEREN ZAKJES GEBORGEN
PER ZAKJE GEDOCUMENTEERD**

**DE PLASTICZAKJES ZIJN VAN LATERE DATUM
HEBBEN DE ARTEFACTEN DAARIN EEN SPECIALE STATUS?
WERDEN ZE RECENT NOG BESTUDEERD DOOR WETENSCHAPPERS?**

KERN

BOOR

BOOR

VAN ALLES WAT

CITRUSSCHAAF

EEN BIJZONDERE VUURSTEENSOORT
MET LIESENGANGRINGEN
MOGELIJK DEENSE 'FALSTERFLINT'

KLINGSCHAAF MET TREKKER

VAN ALLES WAT

The image shows several archaeological artifacts, likely stone tools, arranged on a wooden surface. Three larger items are each placed inside a separate piece of crumpled, light-brown paper. The top-right item is a dark, rounded stone with a lighter, textured surface. The bottom-left item is a large, flat, light-colored stone with a rough, irregular shape. The bottom-right item is a dark, elongated stone with a smooth, curved edge. To the right of these are two smaller, dark, irregularly shaped stones, each in its own small paper bag. On the left side of the image, there are three clear plastic zip-lock bags, some containing small, dark fragments. A semi-transparent grey box with white text is overlaid on the bottom-left portion of the image.

KEILMESSER OF RUGMES

GROTE SCHAAF

**BIFACIAAL
BEWERKTE
STUKKEN**

**MASSIVE
FAUSTKEIL
OUDTIJDS
GEBROKEN**

**LANCÉOLÉ
LANGWERPIGE**

HIJKEN

**MASSIVE
FAUSTKEIL**

**BIFACE
CORDIFORME
HARTVORMIGE**

HIJKEN

LIMANDE
HIJKEN

**MASSIVE
FAUSTKEILE
BEHOREN
TOT DE
ACHEULTRADITIE.
BINNEN HIJKEN
ZIJN OOK
MOUSTÉRIEN
KENMERKEN
AAN TE WIJZEN**

**PORTE MAIOR
SPANJE
300.000 BP
Grote vuistbijlen 18cm - 27cm**

HIJKEN - 49.000 - 41.000 BP

**TWEE KLEINERE
LIMANDES.
LINKER HEEFT
LEEMRESTEN
OP HET
OPPERVLAK.
RECHTER
OUDTIJDS
GEBROKEN.**

HIJKEN

LIMANDE HIJKEN

BOUT COUPÉ VAN HIJKEN

PUTJES IN OPPERVLAK
KENMERK VAN ECHTHEID

De **BOUTE COUPÉ** is een typische Engelse variant op de drie-hoekige vuistbijltjes van het Moustérien-Acheul. In centraal Europa, boven de Alpen, is het Keilmesser de variant. Zowel de Boute Coupé als het Keilmesser komen naast gewonere (ook grote) vuistbijlen voor in de toolkit van Hijken.

BOUTE COUPÉ HIJKEN

Ronde top, licht convexe zijkanten, rondom snijdend, licht convexe talon.

De verschillende typen kleinere bifaciaal bewerkte artefacten uit het MTA. Zijn het aanpassingen voor specifieke aspecten in verschillende biotopen?

Boute Coupé uit Engeland

KENMERKEN VAN EEN
BOUT COUPÉ

RONDE TOP

CONVEXE ZIJKANTEN

RANDOM SNIJDEND

BREED ONDERIN

SCHERPE SNIJHOEK

RECHTE OF LICHT
CONVEXE SNEDE

Hijken lijkt daarmee in het overlapgebied te liggen tussen de Engelse variant en de Duitse variant. Welke verschillende biotopen kwamen hier samen? Die vraag is relevant omdat alle steentijdartefacten met een specifiek doel ontworpen zijn, nodig om te overleven in de biotoop waarin gewoond werd.

**KLEINE
DRIEHOEKIGE
BIFACE MET
ZACHTE GLANS
EN IJZER OP
EN ONDER HET
OPPERVLAK**

HIJKEN

**PUTJES IN OPPERVLAK
KENMERK VAN ECHTHEID**

LEEMRESTEN

LEEMRESTEN

PUTJES IN OPPERVLAK
KENMERK VAN ECHTHEID

**KLEINE
LANCÉOLÉ
(LANGWERPIGE)
BIFACE MET
IJZER OP
HET OPPERVLAK

HIJKEN**

**KLEINE
LANCÉOLÉ
(LANGWERPIGE)
BIFACE MET
AANPASSENDE
AFSLAG**

ZACHTE GLANS

HIJKEN

**MEER
WERKTUIGEN**

TREKMESJE

SCHAAF

STEKER

HOLSCHAAF of MULTITOOL

HOLSCHAAF

**ZWAAR
KERN
WERKTUIG**

**GROTE
DRIEHOEKIGE
SCHAAF**

GROTE

DRIEHOEKIGE SCHAAF

KEILMESSER

KEILMESSER - RUGMES

AFGEVLAKTE RUG

MESKANT

MESKANT

AFGEVLAKTE RUG

TWEE KEILMESSERS - RUGMES

SCHRABBERS

TREKKERTJE

KLINGSCHRABBER

AFSLAG

SCHAAFJE

HOLSCHAAF OP AFSLAG

AFSLAG

SPITS

AFRONDINGEN

EN

ZACHTE GLANS

LEEMRESTEN

AFGERONDE RIBBEN

MASSIVE FAUSTKEIL OUDTIJDS GEBROKEN

OUDTIJD GEBROKEN

The image displays two views of a broken stone tool, possibly a flint arrowhead. The tool is light-colored with a reddish-brown stain. The left view shows the tool with a handwritten 'H2' on its surface. The right view shows the tool from a different angle, highlighting its fractured edges and the stain. The tool is set against a plain white background.

DE BREUKRANDEN ZIJN STERK AFGEROND DOOR BODEMBEWEGINGEN

MASSIVE FAUSTKEIL

AFGERONDE RIBBEN

BOUT COUPÉ

**AFGERONDE
RIBBEN**

LIMANDE

AFGERONDE RIBBEN

**LEEM
AANWEZIG**

BOUT COUPÉ

OVERAL LEEMRESTEN

**AFSLAG MET
HOLSCHHAAF
EN BOORPUNT**

LEEMRESTEN

JOINT VAN SCHAAF MET AFSLAG AFRONDING EN KRYOTURBATIERETOUCHE

LEEMRESTEN

H168

KRYOTURBATIO
RETOUCHE

LEEMRESTEN

KRYOTURBATIO
RETOUCHE

**LIJMRESTEN
NU LIJKEND OP
IJZERAFFZETTING**

**AFSLAG MET
LIJMRESTEN**

**HIER EN DAAR
AFGEBLADDERD**

**HET
OORSPRONKE-
LIJKE OPPERVLAK
VAN DE STEEN IS
LICHTGRIJS**

**KNOL MET
LIJMRESTEN**

**HIER EN DAAR
AFGEBLADDERD**

**HET
OORSPRONKE-
LIJKE OPPERVLAK
VAN DE STEEN IS
LICHTGRIJS**

**AFSLAG MET
LIJMRESTEN**

**ONDER HET
VERWIJDERDE
PLAKKERTJE IS HET
OORSPRONKELIJKE
MATTE GRIJZE
OPPERVLAK VAN DE
STEEN TE ZIEN**

**AFSLAG MET
LIJMRESTEN**

**HET LIJKT
UITGEVLOEID**

**JOINT VAN DRIE
STUKKEN
WEER MET
LIJMRESTEN**

**HIER EN DAAR
AFGEBLADDERD**

**HET
OORSPRONKE-
LIJKE OPPERVLAK
VAN DE STEEN IS
LICHTGRIJS**

**IJZER
OP EN IN**

VUURSTEEN IS EEN POREUS
MATERIAAL. LIGT HET GEDURENDE
LANGERE TIJD IN EEN
IJZERHOUDENDE MATRIX,
DAN TREKT IJZER IN DE
MICROSCOPISCHE HOLTES VAN
DE VUURSTEEN EN KLEURT DEZE
ROESTBRUIN, **SOMS HECHTEN ZICH
KLEINE IJZERPARTIKELS AAN HET
OPPERVLAK.**

Citaat: Drs. Frans de Vries,
Hoofdredacteur 'Valsheid in gesteente'.

**KLING MET
IJZERPARTIKELS
OP HET
OPPERVLAK
AFGEZET NA HET
MAKEN VAN HET
ARTEFACT**

IJZERAFFZETTINGEN

IJZERPARTIKEL

IJZERINFILTRATIE

AFSLAG MET IJZERPARTIKELS EN IJZERINFILTRATIE IN DE STEEN

**KLING MET
IJZERINFILTRATIE**

KERN H-5 VAN HIJKEN

IJZER OP EN DIRECT ONDER HET OPPERVLAK

DUS GEEN VALSHEID IN GESTEENTE

MET
HET
BLOTE
OOG TE
ZIEN

De APAN heeft enkele jaren geleden door Hans de Kruijk een slijpplaatje van kern H-5 van Hijken laten maken. Te zien is dat de binnenkant van de steen grijs is. Zie bij **A**

De buitenkant van kern H-5 is bruinig verkleurd door ijzerinwerking. Zie bij **B**

Dat ijzer is middels infiltratie enkele millimeters diep doorgedrongen in het bewerkte oppervlak. Zie bij **C**

Kern H-5 van Hijken is ook mede daardoor een authentiek artefact.

Weet u het nog? VUURSTEEN IS EEN POREUS MATERIAAL, TREKT IJZER IN DE MICROSCOPISCHE HOLTES VAN DE VUURSTEEN DAN KLEURT DEZE ROESTBRUIN

**LIESENGANG-
RINGEN**

Hans de Kruijk met
Govert van Noort in
februari 2009 in zijn
laboratorium in de
glasfabriek Leerdam.
Foto: Klaas Geertsma.

Foto's ijzer en
zeeëgelafdruk op kern
H-5 van Hijken: Hans de
Kruijk.

Frans de Vries op steentijdvondsten over Liesengangen
op kern H-5 van Hijken: '....enkele zogenaamde Liesengangen op
Hijken-5: ijzerzones die al in de vuursteen zaten toen dit artefact
gemaakt werd, oud ijzer dus. De meneer van de lezing denkt steeds dat
dit ijzerinfiltratie is, terwijl dat er heel anders uitziet en wel ontstaan is
nadat het artefact vervaardigd is'.

FALSTERFLINT IN HIJKEN - VORRELVEEN

KERN H9

VRAAG AAN DESKUNDIGE VAN FLINTSOURCE

Geachte hr. Elburg,

U hebt veel vuursteensoorten gezien en getermineerd. Deze is in Drenthe gevonden. Mogelijk is deze afkomstig uit de Noordzee? Herkent u Liesegangbanderingen, of zou het een ander ontstaansfenomeen kunnen zijn?

Met vriendelijke groet,

Klaas Geertsma

Geachte hr. Geertsma,

Dit ziet er toch heel sterk uit naar een Falsterflint met ijzer-impregnatie, waarvan ik sterk zou vermoeden dat het voortkomt uit de verwerking van een sediment zoals keileem of misschien zand met een podsolering.

Een herkomst uit de Noordzee lijkt me onwaarschijnlijk, dat zal met enige zekerheid een glaciaal getransporteerd materiaal zijn. Het voorkomen van Falsterflint in Saale-sedimenten is bekend. En ja, deze bandering wordt over het algemeen als Liesegang rings aangeduid.

Met vriendelijke groet,

R. Elburg

OP KERN H5 ZIJN PROEVEN UITGEVOERD DOOR
AD WOUTER, HENK KARS EN HANS DE KRUIJK

ZEEËGELAFDRUK

**DIT ZIJN DUS GEEN
LIESENGANGEN,
MAAR IJZER OP EN IN HET
OPPERVLAK VAN NA
HET MAKEN**

FOTO'S KERN H5 HANS DE KRUIJK

DEENSE FALSTERFLINT

**KERN H9 LIJKT GEMAAKT
VAN DEENSE FALSTERFLINT
DETERMINATIE: RENGERT
ELBURG VAN FLINTSOURCE**

KERN H9

**VOLGENS RENGERT
ELBURG VAN
FLINTSOURCE
MET ENIGE
ZEKERHEID
GLACIAAL
GETRASPORTEERD**

**HET VOORKOMEN
VAN FALSTERFLINT
IN SAALE-
SEDIMENTEN IS
BEKEND**

**GRAVEN OP HIJKEN
WAS DUS ZINVOL**

**LIGGING VAN
DE VINDPLAATS
EN OPGRAVINGEN
VAN HARSEMA
EN STAPERT**

De collectie van Hijken is overweldigend

Hoe iemand dat heeft kunnen vervalsen in 1967 is een raadsel

Waar had hij de kennis en al dat steenmateriaal vandaan moeten halen?

Wie had er boeken over?

Er was geen internet of Google, kleurenfotografie was zelfs uitzonderlijk

Maar de lui van nu denken dat er altijd veel info was blijkbaar

Internetjunkies zijn het, kunnen zich geen idee vormen van het tijdperk zonder

Boeken over archeologie van de Neanderthaler waren schaars en duur

Hijken-Vermaning ligt ver buiten de bebouwde kom

In 1967 hadden alleen lieden met geld een auto

En hoe stop je een dergelijk grote collectie in de grond tot in het keizand?

Dat kon nooit binnen 1 dag

De vindplaats lag midden op een akker, te zien vanaf de weg

En reken maar dat de boeren in de omtrek hun landerijen in de gaten hielden

Een wonder: niemand heeft het zien gebeuren

DE VINDPLAATS LAG MIDDEN OP DE AKKER

GEDIEPPLOEGD

CONCENTRATIE HIJKEN MIDDEN
OP HET LAND 230 METER VANAF
DE WEG

Hijken

GEDIEPPLOEGD

GEDIEPPLOEGD

50 METER GRENS

NIET GEDIEPPLOEGD

DE AKKER WAS
GEDIEPPLOEGD TOT
50 m VAN DE WEG

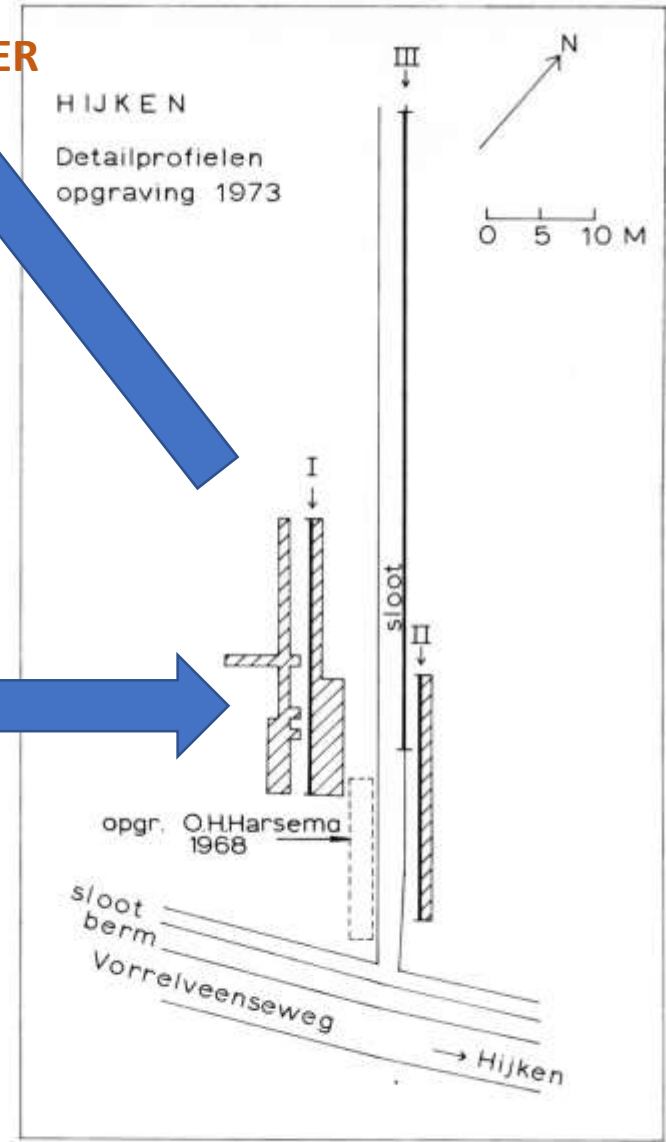
TOT OP 50 METER VAN DE WEG WAS NIET
GEDIEPPLOEGD
HIER WERD DOOR HARSEMA IN 1968 GEGRAVEN
STAPERT HEEFT ER NADIEN OOK GEGRAVEN
RESULTATEN WAREN NIHIL, GEEN VONDSTEN
LOGISCH, WANT MEN ZAT 180 METER MIS

15

VINDPLAATS 180 METER
VERDEROP

OPGRAVING STAPERT 1973

12

NIEUWE VISIES?

ECHT

ONDERZOEK?

NIET

IN DIT LAND

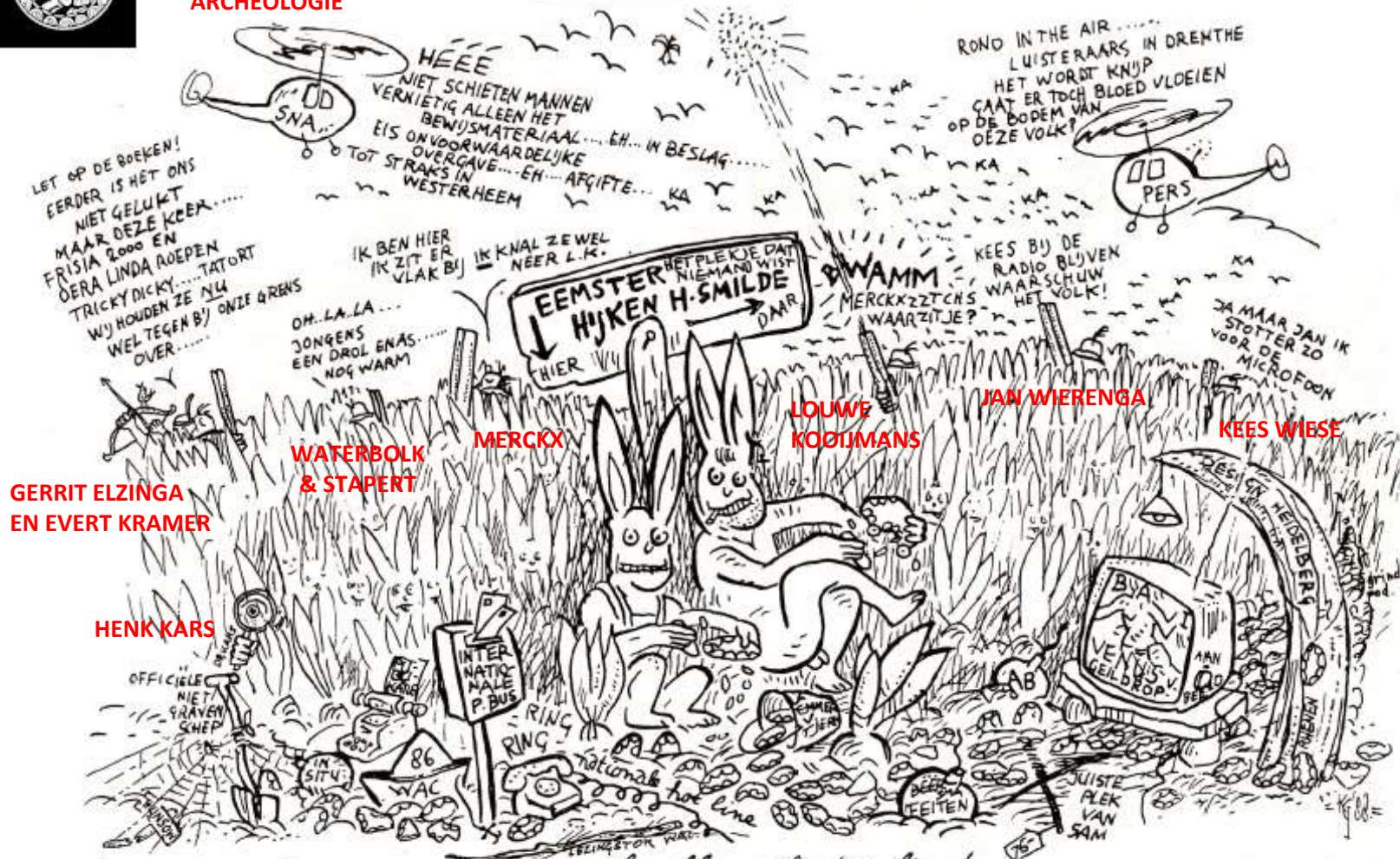
TUSSEN 1988 EN
2019 IS ER NIET VEEL
VERANDERD, HET
OUDE KARTEL
ARCH-LIST
REGEERT NOG
STEEDS.

ER ZIJN ALLEEN WAT
NIEUWE SPELERS
BIJGEKOMEN.
WETEN WE NU
WIE DE TWEE HAZEN
ZIJN?
MARCEL NIEKUS
EN FRANS DE VRIES?

STICHTING
NEDERLANDSE
ARCHEOLOGIE

inSituatie nu

GERRIT ELZINGA
EN EVERT KRAMER

WATERBOLK
& STAPERT

MERCKX

LOUWE
KOOIJMANS

JAN WIERENGA

KEES WIESE

HENK KARS

..... in een groen groen knolle-splinter land
zaten twee hazjes heel parrmant
De één sleep er zijn zakke-zakke mes en
de ander sloeg er een auto.....

(OP HET BEKEYNDE WIJSE)

**MARCEL NIEKUS
ONDERZOEKT
HIJKEN IN NUIS**

MARCEL NIEKUS in 2017:
Alleen Dick Stapert heeft de vondsten uit Hijken in de jaren 70 onderzocht. Hij wilde erop promoveren maar kwam er tijdens zijn onderzoek achter dat er iets niet klopte. Het was de directe aanleiding voor 'de affaire-Vermaning'.

FRANS DE VRIES in 2017:
Van de 1100 Neanderthaler-vondsten van Vermaning zijn er een stuk of 12 onomstreden. De rest is vervalst.

**FRANS DE VRIES
ONDERZOEKT
HIJKEN IN NUIS**

ÉÉN IEMAND PROBEERDE IN 2017 TOCH HET KARTEL TE VERLATEN – Evert Kramer

Drs. Evert Kramer (archeoloog en voormalig conservator Fries Museum):

'De vuistbijlen van Vermaning zijn als boeken op de lijst van verboden boeken'

Betwiste bodemvondsten van Vermaning in Burgum

• Echtheid Neanderthaler-bijlen
nog altijd betwist

Jan Thomas

Burgum | 'Vuistbijlen zelf gemaakt en in de grond gestopt', kopte deze kraant op 18 maart 1975 bij de arrestatie van Tjerk Vermaning. De grasmaaquettesliper en fanatiek amateur-archeoloog had jaren eerder bodemvondsten aan het Deents Museum verkocht. Een geoloog van de Rijksuniversiteit Groningen had later twijfels gekregen over de echtheid van de voorwerpen, waarop de provincie Drenthe Vermaning aanklaagde. Hij werd verdacht van oplichting, maar uiteindelijk vrijgesproken, omdat niet bewezen kon worden dat Vermaning zelf de voorwerpen gemaakt had.

Ruim veertig jaar later is de discussie over de 'Affaire Vermaning' nog altijd niet verstomd. Archeologen en amateurs van de Steentijdwerkgroep in Fryslân hebben hun 25-jarig bestaan aangegrepen om de vondsten

van Vermaning tentoon te stellen in het streekmuseum Volksterrinwacht Burgum. 'De voorwerpen zijn nog nooit uitgebreid aan het publiek getoond. De vuistbijlen van Vermaning zijn als boeken op de lijst van verboden boeken', aldus Evert Kramer, archeoloog en voormalig conservator bij het Fries Museum.

De meeste voorwerpen zijn in bezit van Klaas Goertema, kunstenaar en zelf ook fervent 'praktijk-archeoloog' bij de AFAN, de landelijke club van amateur-archeologen. Vondsten van AFAN-leden en Neanderthaler-voorwerpen die Goertema en zijn broer bij Eastermar hebben gevonden, zijn ook op de tentoonstel-

ling te zien. Ook van die vondsten staat in academische kringen nog eens niet vast dat het inderdaad gaat om originele voorwerpen uit die tijd.

Second opinion

'Vuistbijlen, schrabbers, schaven, boten, stekers uit het midden-paleolithicum', legt Kramer uit, de periode van 120.000 tot 40.000 jaar geleden. Net als Goertema vindt hij dat Vermanings vondsten opzichzelf ondacht moeten worden. 'Archeologen en geologen gingen er destijds vanuit dat voorwerpen uit die tijd verweeringssporen van de laatste ijstijd zouden moeten hebben. Maar wellicht hebben ze die sporen niet omdat ze uit een diepere bodemlaag komen', redeneren de drie.

Ze willen dat buitenlandse academici de voorwerpen gaan onderzoeken. 'In Nederland is het een affaire met twee kampen geworden. We hebben de objectiviteit nodig van experts van buiten', aldus Goertema. Zelf is hij ervan overtuigd dat de vondsten wel degelijk origineel zijn.

Met deze tentoonstelling willen de heren het publiek de gelegenheid

Van links naar rechts: Emil van Boekel, Klaas Goertema en Evert Kramer bij de uitstalling van Vermaning.

geven hun eigen oordeel te vormen. Ze hopen er bovendien jongeren mee aan te spreken, want de werkgroep begint wel te vergrijzen. 'Ik neem mijn kleinzoon wel eens mee het veld in', vertelt Emil van Boekel, bestuurslid van het streekmuseum en amateur-archeoloog. 'Hij is nog maar vijf en heeft het nu al over het Krijtstijperk. Laatst vonden we samen een gefossiliseerde zee-egel!'

Ook Kramer hoort jongeren voor de archeologie te interesseren. 'We kunnen niet allemaal kunstschilder worden, er moet ook wat op het land blijven rondlopen', stelt hij droogjes.

Kramer en Van Boekel trekken er af en toe een wreek op uit met de steentijdwerkgroep, laatst nog met elf man naar Duitsland. Kou of regen, het maakt ze niks uit. 'Het was me een gebagger in dat bondenweer,

maar wat hebben we een jutter gehad. Nagenaar was de bodem koud, is, het spreken, dan inderdaad wel vonden - dat is super kkers', vindt Van Boekel.

De tentoonstelling is de eerste in een cyclus van drie. Begin 2018 worden recentere vondsten uit de steentijd getoond en in de tweede helft van het jaar volgt een terugblik op de 'Affaire Vermaning'.

Op Facebook wordt hij nu verguisd door **ARCH-LIST**, evenals prof. dr. Gerhard Bosinski die in 2014 de opening verrichtte van de APAN-EXPO in museum TwentseWelle in Enschede

AFSLAGSTUKKEN, H.1. (GAVILLEMENT RECHTS, BIJ PULTJES DOOR ONVERHOEDEN PATINA)

Prof. Bosinski:
"Wanneer van een steen een stukje wordt afgeslagen, en wanneer die plaats DOFFER blijft dan de omgeving die glanst, dan is het als de glans werkelijk blijft.
EEN VERSCHIL IN OUDERDOM"
[RECHTBANK - VERSLAG, N° 1-1028/75, pag. 27, regel 30 e.v.]

GAVILLEMENT OP DE AFSLAG H.3 VAN HIJKEN.

Prof. Bosinski:
"Wanneer van een steen een stukje wordt afgeslagen, en wanneer die plaats DOFFER blijft dan de omgeving die glanst, dan is het als de glans werkelijk blijft.
EEN VERSCHIL IN OUDERDOM"
[RECHTBANK - VERSLAG, N° 1-1028/75, pag. 27, regel 30 e.v.]

GAVILLEMENT OP DE KLING H.4 VAN HIJKEN.

Prof. Bosinski:
"Wanneer van een steen een stukje wordt afgeslagen, en wanneer die plaats DOFFER blijft dan de omgeving die glanst, dan is het als de glans werkelijk blijft.
EEN VERSCHIL IN OUDERDOM"
[RECHTBANK - VERSLAG, N° 1-1028/75, pag. 27, regel 30 e.v.]

Foto's van de HIJKEN-proeven van Ad Wouters op de APAN-EXPO museum De Sterrenwacht in Burgum in 2017. De APAN was gevraagd door Evert Kramer. Daar was moed voor nodig.

**DE NIEUWE SLOGAN
VAN ARCH-LIST DRENTHE**

**‘WE DOEN HET VOOR DE
NEANDERTHALER’**

Neanderthalers in Noord-Nederland

leven aan de rand van de oerwereld

Marcel Niekus & Evert van Ginkel

**OMSLAG: JACHT OP EDELHERT OP
TOENDRA BIJ ZEIJEN 3 december
50.000 BP. Zie blz. 179 en 182.**

**ONMOGELIJK WANT DIT HERT KOMT
NIET VOOR OP DE TOENDRA.
HET IS ALTIJD AANGEPAST AAN
BOSGEBIEDEN.**

Uitreiking op vrijdag 4 oktober van het boek door gedeputeerde Cees Bijl aan Henk Paas. Geheel links fotograaf en vormgever Frans de Vries, geflankeerd door auteur Evert van Ginkel, geheel rechts Marcel Niekus. (foto Hans Dekker)

FRANS DE VRIES

**HENK PAAS,
de nieuwe
Vermaning, de
windlakzoeker:
"WE DOEN HET
VOOR DE
NEANDERTHALER"**

MARCEL NIEKUS

Sommigen zeggen dat de fout van het edelhert niet zo erg is, het blijft immers een mooi boek. Anderen zeggen dat het de creatieve vrijheid van de kunstenaar is en dat dat moet kunnen. Wij binnen de APAN denken daar anders over. De eindverantwoordelijke voor dit boek is de hoofdredacteur, en dat was en is de archeoloog drs. Marcel Niekus. Dit boek verdient daarom de Facepalm 2019.

De archeoloog drs. Marcel Niekus en de broodschrijver Evert van Ginkel laten op 3 december 50.000 BP twee neanderthalers op de toendra jacht maken op een edelhert. In de buurt van Zeijen. Helaas voor hun is dit dier een bosbewoner. Het edelhert hoort niet in een dergelijk landschap.

APAN FACEPALM 2019

Dat zij de jagers op blote voeten de sneeuw insturen laten we dan maar buiten beschouwing. Hun fantasie kent echter geen grenzen, zie blz. 179 t/m 186.

Dat een dergelijke kapitale blunder de omslag van het boek siert is geen reclame voor het wetenschappelijke gehalte van de inhoud ervan. Daarover zou ook veel gezegd kunnen worden, maar dat bewaren we voor later. KG

EEN FACEPALM
IS EEN GEBaar
VAN SCHAAMTE

**IN HET BOEK 'NEANDERTHALERS IN NOORD
NEDERLAND' WORDEN EEN VIJFTIENTAL
BIFACIAAL BEWERKTE WINDLAKSTUKKEN
GETOOND VAN DRIE VERSCHILLENDE
VINDPLAATSEN, VAN BALLOO, ZEYEN EN PEEST**

**DE VONDSTOMSTANDIGHEDEN WORDEN
OMSCHREVEN ALS 'MIN OF MEER IN SITU'
EN ALS 'GEOLOGISCH IN SITU'**

**NIET GEIJKTE ARCHEOLOGISCHE
ARGUMENTEN en Goddelijke Interventie**

**DIE VIJFTIEN ZIJN VERPAKT IN 256 PAGINA'S
ALGEMENE INFO OVER ARCHEOLOGIE VAN HET
MIDDEN PALEO EN NOG WAT**

**NAAST DEZE STUKKEN IS ER BAR WEINIG ANDER
GEREEDSCHAP GEVONDEN, GEEN KERNEN,
SCHAVEN, SCHRABBERS, STEKERS, OF BOREN.
DAN IS HIJEN WEL ANDERE KOEK**

'Voor ons onderzoek naar
de Vermaningstenen
kwam deze site als een
geschenk uit de hemel'. *

*) Frans de Vries op Facebookpagina Archeologie3.0
'over de indrukwekkende in-situ- Neanderthalervindplaats bij Peest (Dr.)'
Geplaatst op vrijdag 1 nov. 2019 om 19.55.
Ik noem hier toch even de datum en tijd van plaatsing want er verdwijnen
nog wel eens berichten op die pagina (KG).

Drs. FRANS DE VRIES
ZIJN VERSE BIJNA
1100 NEANDERTHAL-
VONDSTEN ZIJN VALS
MAAR OOK
RAVENSWOUD-NEO

DE MOGELIJKE
HANDLANGER/DADER
IS AL AANGEWEEZEN
AD 'AQUILAS'
WOUTERS

OPENBARINGEN
VOLGEN IN HET BOEK
VALSHEID IN
GESTEENTE

CSI OP HET KEILEEMPLATEAU

Drs. Frans de Vries, de woordvoerder van het team 'Valsheid in gesteente' beweert in de Volkskrant van 9 dec. 2011, dit:

VERMANING WAS ECHT AARDIG

'Vermaning was echt aardig. We moeten maar niet alle schuld op hem afschuiven: Hij kan die vuistbijlen onmogelijk alleen hebben gemaakt. Een handlanger moet hem hebben geholpen. Iemand met een auto, om honderden kilo's ruwe steen te kunnen vervoeren'.

**DE OUDE VERMANING WORDT MET DE PRESENTATIE VAN
DEZE BOEKEN UIT DE GESCHIEDENIS WEG GESCHREVEN**

**SLOOPKOGEL
VOOR
DE
ERFENIS
VAN
VERMANING**

**MAAR OOK
VOOR DIE VAN
AD 'AQUILAS'
WOUTERS**

**EN OOK VOOR HET VERS MIDDEN PALEO VAN ANDERE ZOEKERS, ZOALS DAT VAN SCHUILENBURG EN DE
WÂLDGROEP VAN HENK EN KLAAS GEERTSMA en DAT VAN TEXEL VAN GOVERT VAN NOORT**

APAN-EXPO BURGUM 2017-2018

DEZE EXPO WORDT DOOR 'ARCH-LIST' DOODGEZWEGEN

APAN - EXPOSITIE 26 NOV. 2017
31 MAART 2018
Streekmuseum Volkssterrenwacht Burgum
Menno van Coehoornweg 9 Burgum
MET VEEL NEANDERTHALVONDSTEN VAN APANLEDEN EN VAN WIJLEN
TJERK VERMANING

*...enkele meters onder de top van de blyt, en naar wijkte 7 centimeter
vanaf de hand. Deze ring is als volgt opgebaaid
... van vuilig
... van
... dat het me
... via licht, e
... Wanneer m
... Groot g'lar
... een via m
... Reptiel, en
... Groot kelt
... van de*

HET OOG VAN
RAVENSWOUD

THE LEGEND

*...wistby
...Zieh de opbouw van de hand van de Neanderthal
... (Cidaria) conen...
... Neanderthalen ook een magische naam kan
... baeg'kind, aan het oog in de Steen van de
... blyt van Ravenswoud...???*

**MIS
DIT
NIET**

*De vuistblyt met het oog van
Ravenswoud.
Gevonden op 13 October 1944.*

De Neanderthaler was ook hier www.observeum.nl info@observeum.nl
**OP DE ACHTERGROND DE HANDGESCHREVEN VONDSTMELDING
VAN TJERK VERMANING VAN HET OOG VAN RAVENSWOUD**

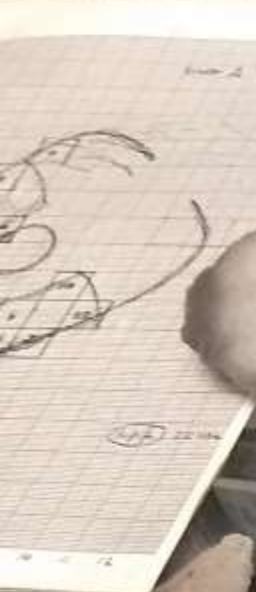
- In expo
- Artefacten van
- Eemster
- Hoogersmilde
- Ravenswoud
- Schuilenburg
- Rinsumageest
- Noord-Burgum
- Stad Groningen
- Bakkeveen, Leek
- Groeves Wolvega
- Een en Zuidbroek
- Limburg en Texel
- en nog meer

www.apanarchoe.nl

KG

SCHUILENBURG

IRDEGARYP - HARDEGARIJP

NGEN
SEVANGEN

KEILMESSER

VUISTBIJL

SCHAAF

KLING

SCHAAF

SPITSSCHAAF

SPITSSCHAAF

SPITSSCHAAF

KERN

80.000 - 40.000 BP

VONDSTEN VAN HENK & KLAAS GEERTSM

ESLAND

DE ONTKENNING VAN SCHUILENBURG

”Tijdens het verkennende onderzoek in Schuilenburg kwamen we er al vrij snel achter dat de vermeende archeologische sporen in de bodem van recente datum bleken te zijn”.

HENK KARS EN FRANS DE VRIES

SCHUILENBURG 15 DECEMBER 1988 NA TWEE WEKEN OPGRAVEN

EERST WAS ER SNEEUW, TOEN BLUBBER MET 9 WETENSCHAPPERS

1 Marcel Niekus 2 Van Heuveln 3 Ter Wee 4 E. van Beek
5 Van der Meer 6 Frans de Vries 7 Dick Stapert 8 Dijkstra 9 Henk Kars

Dat kon wat worden, er was hoop dat Schuilenburg een doorbraak zou worden in het onderzoek naar het Midden paleolithicum op het Drents Keileemplateau. Die hoop zou al snel vervliegen.

A. Klaas Geertsma B. Buisman - Voorgraver ROB C. Oene Kleotstra D. Henk Geertsma

WAAROM DAN DRIE WEKEN GRAVEN EN WAAROM DAN AL DIE WETENSCHAPPERS OPGETROMMELD? DE VERSLAGEN EN INGEMETEN VONDSTEN ZIJN NERGENS MEER TE VINDEN. DRIE VAN DE AANWEZIGE WETENSCHAPPERS ZIJN MEDE-AUTEURS VAN HET BOEK ‘VALSHEID IN GESTEENTE’, MARCEL NIEKUS, FRANS DE VRIES EN HENK KARS.

De pioniers van Schuilenburg waren Peter en Janny Mekkes. Op vragen van hun aan o.a. Henk Kars en Frans de Vries kwam bovenstaande verklaring binnen. De collectie Mekkes van Schuilenburg is in 2017 in Nuis ondergebracht. We hopen dat het daar niet toegankelijk is voor lieden die denken er een grindpad mee te kunnen aanleggen.

WÂLDGROEP - NOORD BURGUM

125.000 - 45.000 BP

STEKERS

BOORTJE

SCHARBERS OP AFLSLAG

DE WÂLDGROEP: kwalitatief zeer goede vuursteen

ZUIDROEK Dr.

BLAUWMEER - Hoopmansle Dr.

NOORD-BURGUM Fr.

AFLSLAGTECHNIEK: bipolair-traditie. Met slagsteen en aambeekd.

De Wâldgroep is een van de Neanderthalculturen op het Drents Keileemplateau. De vindplaatsen liggen vele kilometers uiteen.

ZUIDROEK Dr.

BLAUWMEER - Hoopmansle Dr.

NOORD-BURGUM Fr.

GELIJKMATGE RETOUCHE

Klaas en Henk Geertsma

FOTO'S OPGRAVING HENK KARS EN FRANS DE VRIES VAN SCHUILENBURG 1988

FRIESLAND

SCHUILENBURG - EAER - FRIESLAND

WOLVEGA

DE WÂLDGROEP

DRENTHE NOORD
125.000 - 45.000 BP

Schaven op ahsleg

De Neanderthaler van Drenthe Noord
opportunist, hij gebruikte alle soorten
die hij kon vinden, ook de kwalitatief slechte.

DRENTHE NOORD 125.000 - 45.000 BP

STEKER

BOOR EN BOORTJES

DEEVLANSBOUTER

ZEYEN **DRENTHE NOORD**

MICOQUIEN 125.000 - 45.000 BP
KEILMESSERS TYPE LICHTENBERG

DRENTHE NOORD MET VIER KEILMESSERS

LEEK, RINSUMAGEEST EN STAD GRONINGEN

MICOQUIEN LEEK

SPITSSCHAAF

RINSUMAGEEST

STAD GRONINGEN

TEXEL VAN GOVERT VAN NOORT

De omvang van de collectie Hijken is zo overweldigend,
dat het me deed denken aan een walvis op het droge.
Vandaar dat ik deze gedachte tot titel van mijn lezing heb gemaakt.
Een dergelijk karkas trekt altijd veel volk en voor het skelet bestaat
veel wetenschappelijke belangstelling.
Laten we hopen dat het met dit skelet ook gaat gebeuren.
Dan maken we met elkaar nog een kansje dat het goed komt.
Het is maar net waar voor gekozen gaat worden.

Klaas Geertsma

ONDERGANG OF WEDEROPSTANDING

onderzoek naar de aard van de Vermaning-artefacten

VALSHEID

in gesteente

Frans de Vries Lammert Postma Marten Postma
Marcel Niekus Hans de Kruijk Jan Timmner Henk Kars

**EN IS HET DAARNA
DAN EINDELIJK
AFGELOPEN
EN IEDEREEN
TEVREDEN...?**

